

GOOD
BYE,
LENIN!

DUITSLAND, 2003, 118 MINUTEN, KLEUR.

Productie: Stefan Arndt. Regie: Wolfgang Becker. Scenario: Bernd

Lichtenberg en Wolfgang Becker. Camera: Martin Kukulka. Montage:

Peter R. Adam. Art direction: Lothar Holler. Geluid: Wolfgang Schukrafft.

Muziek: Yann Tiersen. Met: Daniel Brühl, Katrin Sass, Chulpan

Khamatova, Maria Simon.

WAAR GAAT HET EIGENLIJK OVER?

Alex blikt terug op zijn jeugd in Oost-Duitsland: nadat vader naar het westen vluchtte, waar hij zich laat sufneuken door een klassenvijand, stort moeder zich helemaal op de socialistische heilstaat. Vlak voor de val van de muur raakt ze in coma. Als ze na een jaartje bijkomt, kan Alex niet anders: hij moet, vanwege mama's zwakke hart, volhouden dat de DDR nog bestaat. Op zoek dus naar Spreewald-augurken, die niet meer bestaan, en actuele propaganda, om een Coca-Cola-reclame te verklaren. Wolfgang Becker maakte een unieke en hilarische film vol onverwachte wendingen. Tegelijk is het een melancholisch verhaal over een voorbijje jeugd, over leugens en gemiste kansen. Good Bye, Lenin! trok miljoenen bezoekers die vol 'ostalgie' terugkeken op die malle DDR.

DE FILMMAKER

Er zijn maar weinig mensen met zo'n Duitse naam als Wolfgang Becker. Hij is geboren in 1954 in Hemer, Westfalen, en studeerde Duits, geschiedenis en amerikanistiek aan de universiteit in Berlijn. Daarna nam hij een baan bij een geluidsstudio en studeerde nog wat verder, aan de Deutsche Film- und Fernsehakademie in Berlijn. In 1983 werd hij freelance cameraman en in 1986 studeerde hij af met Schmetterlinge (vlinders), waarmee hij de Student Academy Award won, in 1988. Voor hij in 1992 zijn tweede (televisie-)film maakte, regisseerde hij ook nog een aflevering van Tatort, met de typische titel 'Blutwurstwalzer'. Voor Kinderspiele kreeg Becker wel wat waardering en bescheiden prijsjes, maar zijn doorbraak moest nog komen. Das Leben ist eine Baustelle was een enorm succes in Duitsland. Het scenario schreef Becker samen met Tom Tykwer (sterregisseur van onder andere Lola Rennt), met wie hij in 1994 X Filme Creative Pool had opgericht, een productiemaatschappij van regisseurs. Ze namen United Artists als voorbeeld, het bedrijf dat de megasterren Charlie Chaplin, Mary Pickford, Douglas Fairbanks en D.W. Griffith in 1919 oprichtten, om de macht bij de artiesten te leggen en niet bij de

industrie. De grote man bij X Filme was altijd Tykwer, omdat hij successen had met bijvoorbeeld Winterschläfer en Lola Rennt. Met de kaskraker Good Bye, Lenin! is Becker nu uit zijn schaduw getreden.

NOG MEER VAN DEZELFDE

- 1997 DAS LEBEN IST EINE BAUSTELLE**
- 1992 KINDERSPIELE**
- 1992 CELIBIDACHE (DOCUMENTAIRE)**
- 1988 SCHMETTERLINGE**

DE CONTEXT

DUITS FILMKLIMAAT. "It's like a German movie", zeggen ze in Engeland als ze een smakeloze film bedoelen. Wolfgang Becker irriteert zich daaraan ("ook in andere landen worden flutfilms gemaakt"), maar er zit wel wat in. De moderne Duitse film slaagt er maar zelden in om met kwaliteitsfilms een flink publiek te bereiken. De problemen waar de Duitse speelfilmindustrie mee kampt zijn vergelijkbaar met die in Nederland. Duitse films halen slechts een marktaandeel van tien tot vijftien procent (dat is nog iets beter dan bij ons), wat betekent dat het vooral Hollywood is wat de klok slaat. Het bioscoopbezoek is al jaren iets onder de twee keer per persoon per jaar en één van de laagste cijfers in Europa, net als bij ons. Er zijn wel meer bioscoopschermen per inwoner. Duitsland is een stuk groter dan Nederland, met een groter taalgebied, dus zouden ze meer en grotere producties moeten kunnen maken. Waar bij ons elk jaar één Nederlandse familiefilm met kerst (Abeltje, Kruieltje) de concurrentie met Hollywood-films aan kan, is er in Duitsland slechts om het jaar een film die 'heel' Duitsland op de been krijgt. Dat zijn meestal de smakeloze films waar de Duitse film zo'n slechte reputatie van heeft. Veel van die Duitse kaskrakers

zijn voor ons vrij onbekend. Grote klappers waren bijvoorbeeld Der Schuh des Manitu, een *campy* westernkomedie (tien miljoen bezoekers in 2001!), en een viertal animatiefilms rondom het stripfiguurtje Werner. Platte proletenhumor met titels als Werner - Gekotzt wird später!. Aanraders dus, maar alleen te huur over de grens. Er zijn ook betere films, die voor een buitenlands publiek interessant zijn: Der Bewegte Mann van Sönke Wortmann en de films van Tom Tykwer (Lola Rennt trok in de loop der tijd vijf miljoen bezoekers). De grote klapper en het bewijs dat Duitsland wel smaak heeft, was Good Bye, Lenin!. De film trok in 2003 maar net minder bezoekers dan Finding Nemo en The Return of the King, inmiddels acht miljoen.

KOSTUUMFILM. Good Bye, Lenin! speelt in een voorbij verleden, en is daarmee een historische film. Dat is één van de oudste genres en makkelijk te herkennen: het verhaal speelt zich af in een periode in het verleden. Daarom worden de films in het Engels ook wel *period plays* genoemd of *costume dramas*, omdat men in ouderwetse kostuums loopt. Het is een uiteenlopend genre, met aan de ene kant grote epische spektakelfilms (Spartacus, Ben Hur, Troy) en aan de andere kant westerns, boekverfilmingen en praatfilms (Dangerous Liaisons). Het genre is de laatste tijd vooral groot in Engeland, waar men het wel *heritage film* noemt, ofwel erfgoedfilms. Het zijn vaak saaie verfilmingen van grote literatuur, vooral geslaagd als wegzwijmfilms bij al die mooie hoepeldamesjurken uit de Victoriaanse tijd (Howards End, Elizabeth, Sense and Sensibility). Het genre kreeg een stempel van deftige en wat trage films, maar vaak met een actueel thema: klasseverschillen, racisme, onmogelijke liefdes en dergelijke. De films zijn ook niet noodzakelijkerwijs historisch correct, alhoewel dat bij heel bekende gebeurtenissen wel goed is voor de geloofwaardigheid (Titanic was nooit zo succesvol geweest met een happy end). Vaak worden fictieve personages in een bekende historische situatie geplaatst. De feiten zijn van minder belang dan de decors en de kostuums. Als die overtuigen, dan is de film realistisch. Duitsland is niet beroemd om zijn historische films, of het moeten de Oostenrijkse films over de jonge keizerin Sissy zijn, die van Romy Schneider een wereldster maakten. Good Bye, Lenin! is een opvallende kostuumfilm, omdat het verhaal zo kort geleden speelt. Dat zie je de laatste jaren wel vaker, zoals in 24 Hour Party People of Boogie Nights. Wolfgang Becker in een interview: "Een film over Duitsland in 1989 is al een kostuumfilm. Zo is Berlijn inmiddels veranderd. Het is veel moeilijker iets te vertellen dat tien jaar geleden is gebeurd, dan iets van tweehonderd jaar terug. Van een periode van tien jaar geleden denkt iedereen dat hij een expert is. Daarbij herinnert negentig procent van de mensen het zich verkeerd. De meesten halen dingen door elkaar of herinneren zich hoe ze zich voelden, niet hoe het was."

NADER BEKEKEN

FOUND FOOTAGE. Becker heeft in Good Bye, Lenin! gebruik gemaakt van bestaande beelden. Dat geeft de film een nog authentiekere uiterlijk, maar hij speelt er ook mee. Bijvoorbeeld in de 'nieuwsuitzendingen' die Alex en zijn collega Denis maken om moeder te misleiden. Daar gooien ze met oude beelden en nieuwe betekenissen. Becker: "Als je naar een plattegrond [van Berlijn] kijkt, dan is het westen links en het oosten rechts. Op de meeste journaalbeelden van na de val van de Muur zie je mensen van rechts naar links bewegen. Omdat Alex zijn moeder een andere loop van de geschiedenis wil wijsmaken, hebben we gezocht naar archiefbeelden waarin de camera als het ware aan de 'verkeerde' kant staat: je ziet mensen van links naar rechts de Muur bestormen. Dat geeft een andere betekenis aan de beelden van de val van de Muur. Maar het zet je ook aan het denken over de betekenis van filmbeelden in het algemeen. Misschien zijn die om te beginnen al niet zo objectief. Misschien is film per definitie nostalgisch." Het gebruik van

reeds bestaande beelden in films is niet heel ongewoon. Er zijn zelfs filmmakers die prachtige films maken van uitsluitend *found footage*-materiaal (ook wel collagefilms, archief-films en compilatiefilms genoemd). Peter Delpout (Lyrisch nitraat), Péter Forgács (The Danube Exodus) en vooral Bruce Conner (A Movie) zijn daar het bewijs van.

COMMENTAAR VAN ANDEREN

Cristina Moles Kaupp, www.kinofenster.de: In kurzen Spielszenen zeigt Becker exemplarisch die Verwirrung, Orientierungslosigkeit und zunehmende Verbitterung der Älteren, kontrastiert sie mit der Lust der Jüngeren an Veränderung. Die entsprechenden Bilder des Films reduzieren sich jedoch auf bekannte Klischees: IKEA, Westautos, Burger King, Satellitenschüsseln, Sex-Shops und Coca-Cola sind die Vorreiter einer neuen Zeit. Ausgemistete Pressspanmöbel häufen sich auf Berliner Bürgersteigen, altes DDR-Design verbleicht, Kleidungsstücke outen ihre Träger als Oassis... Bemüht, möglichst viele Facetten der Wiedervereinigung zu zeigen, konzentriert sich der Blick zu sehr auf das Geschehen in Ostberlin. Zu einer echten, charakterisierenden Gegenüberstellung zwischen Ost und West kommt es leider nicht. Alex indes ist ein sympathischer Reiseleiter in die Vergangenheit. Frei von politischen Dogmen, doch mit ausgeprägtem sozialen Gewissen, repräsentiert er jene Generation, die sich in die neue gesellschaftliche Wirklichkeit einfinden kann. Doch erst gegen Schluss scheint ihm bewusst zu werden, was die DDR für ihn wirklich war: „Ein Land, das es in Wirklichkeit nie so gegeben hat, das in meiner Erinnerung immer mit meiner Mutter verbunden sein wird."

ZELF ZOEKEN

WWW.GOOD-BYE-LENIN.DE

WWW.GERMAN-CINEMA.DE, met van alles over de Duitse film en Duitse films

WWW.DDR-IM-WWW.DE, van alles over de DDR (in het Duits)

WWW.OSTPRODUKTE.DE, bestellen maar!

Van Oost-Duitse augurken tot socialistische haarnetjes.

WWW.X-FILME.DE, de productiemaatschappij van Becker en Tykwer Producties

WWW.FILMMUSEUM.NL, Het Filmmuseum is actief als producent van found footage-films en films met historisch archiefmateriaal

